

crkva u svijetu

godina VIII • broj 4 • split • 1973

JE LI CRKVA JOŠ POTREBNA?

(Neki egzistencijalno-biblijski aspekti o nužnosti Crkve za čovjeka)

Tomislav Ivančić

Crkva se danas kao tema i kao stvarnost nalazi u vrtlogu osporavanja, teoloških diskusija i auktoritativnih smjernica.¹ Mnogi joj unutar Crkve, poput onih izvan nje, ne vide smisao. Oni zapažaju da danas i izvan Crkve postoje snage koje humaniziraju svijet; svjesni su teoloških teza o anonimnim kršćanima i ne vide više smisao misija. Oni vide situaciju »Crkve izvan Crkve« ili stvaranje tzv. »podzemne Crkve« i svjesno se ili nesvjesno pitaju: nije li upravo organizacija Crkve ono što ubija duh kršćanstva. Nije li Crkva samo stranka, sekta, religiozna grupa, čije riječi doživljuju inflaciju i ne nalaze više slušatelja? Ljudi nam pak izvan Crkve dovikuju da smo zakasnili za svojim vremenom, jer da je Bog već davno mrtav. Oni nas i optužuju radi konformizma, straha i kompromisa, jer da se odajemo jeftinim utjehama. U općoj sekularizaciji Crkva se povlači u dijasporu, prisiljena da krene i u katakombe sa sve manjim brojem istomišljenika. Unutar Crkve javljaju se nove teze, novi vidici, nove interpretacije i nova traženja. Je li Crkva samo jedna od religija ili nešto sasvim drugo? Može li ona i ima li ona još što reći ovom naraštaju? Je li ona nešto više od humanizma? Je li ona samo »self service« za pobožne duše ili nešto daleko ozbiljnije? Jednom riječi: Je li potrebna Crkva?

Pokušat ćemo ovdje iznijeti neke odgovore na to pitanje. Crkva je odviše bogata stvarnost a da bi se to moglo iznijeti samo u nekoliko stranica.

¹ Uz brojnu literaturu o toj situaciji Crkve dosta je ovdje upozoriti na pojave raznih odvojenih zajednica: »podzemne crkve«, »crkve izvan Crkve« i sl., pa stalne diskusije oko publikacija teologa H. Künga te izjavu Kongregacije za Nauk Vjere *Mysterium Ecclesiae* od 24. VI. 1973. Dosta je napomenuti i samo neke naslove knjiga kao G. Adler, *Christlich — was heisst u Glaube und Kirche auf dem Prüfstand*, München, 1970, str. 112 sl.

Ovo je samo pokušaj da se o njoj progovori s novih vidika, da se osvijetli njezino egzistencijalno bogatstvo.

Prije svega moramo naglasiti da je Crkva radi ljudi: kao Isus Krist »koji je radi nas ljudi i radi našeg spasenja sišao s nebesa«. Nužno je stoga upoznati situaciju čovjeka, da bismo shvatili gdje, zašto i kako je ona za čovjeka tu prisutna. Crkva je međutim »novi narod Božji«. Bit će zato potrebno zagledati se niz biblijske stranice, kako bismo otkrili »stari narod Božji« i u njemu uočili stvarnost novog naroda Božjega. Crkva je i »mistično Tijelo Kristovo«. Neophodno je zato upoznati Isusa Krista, kako bismo razumjeli njegovo mistično Tijelo. Pokušaj ćemo tako smjestiti Crkvu u te tri dimenzije: ljudski-egzistencijalnu, biblijsku i evanđeosku.

Čovjek u svojoj egzistencijalnoj stvarnosti

Ljudski život je rijeka kojoj se ne zna izvor ni ušće. On je iskra koja se iznenada upali da se još brže ugasi. Ne poznajemo naime početak svoga života. Odakle smo izišli? Gdje smo bili prije rođenja? Tko nas je to izvukao iz tame ništavila, tko nam je u ruke ugurao, bez naše privole, kartu za igru života? Čija se to ruka poigrava našim životima? Tko nas je stavio u život iz kojeg više nema bijega, jer i samoubojstvo nije bijeg, već očaj pred tom zagonetkom. Početak je našega života, dakle, taman, nerješiv. To je zid šutnje iza kojega još nitko nije uspio zaviriti.

No naša je situacija još tragičnija u svom egzistencijalnom završetku. Vrijeme nas naime nezaustavljivo vuče prema kraju darovanoga nam života. A taj je kraj jednako taman i nepoznat. Smrt je neukrotivi demon koji proždire sve ljudske nade. Čovjek želi pod svaku cijenu preživjeti. On se otima smrti. No, neumjesna se igra sudbine nastavlja. Tu leži apsurd života. U ruke nam je dan život i silovita težnja da ga zadržimo, ali nam se on opet još silovitije oduzima. Bez nas nam je darovan život i težnja za životom uz odvratnost pred smrću, a unatoč svemu nama se trga život iz ruku. Mi smo osuđenici na smrt. Ukliješteni između zida početka i zida svršetka života. Nitko nam ne može reći, što se krije iza tih zidova naše egzistencije. Nitko se nije vratio u život, tako da bi nam mogao pričati o onome iza života. Nikome nije bilo dano da nam posreduje barem znanje o tome, ako nas već ne može spasiti od sudbonosne smrti. Je li tamo život ili smrt? Svijetlo ili tama?

Istodobno postoji u samom čovjeku druga borba za opstanak. Postoji u njemu »apsurdna« borba između dobra i zla, koja u konačnici znači jednostavno borbu za život ili smrt. Čovjek naime spontano čuti, da ga pošten život čini punim čovjekom i da mu daje osjećaj vječnosti. Dobrota, ljubav, pravda i sve što je pozitivno, humaniziraju čovjeka. Naprotiv, sve što je zlo, nepravedno, negativno ubija čovjeka u srži njegova bića, otuđuje ga njemu samome, gazi njegovu budućnost. Čovjek je zato sposoban za pravdu dati ovaj život. On spontano osjeća da on time ne gubi nego dobiva život. On daje vremeniti za vječni. To je iskonsko, duboko, neizrecivo uvjerenje u čovjekovu biću. Poštenje ga afirmira, zlo ga gazi. Pa ipak, i u tome leži tragičnost čovjekove situacije. Čovjek naime ne može izbjeći zlu, on neizbježno pada u grijeh, on nezaustavljivo čini nepravdu,

on silovito upada u zamku zla, mržnje, egoizma. On dakle neodoljivo čini ono što ne bi htio, on neodoljivo baca svoje biće u smrt. Ono što ga stavlja u život, ono što bi htio, on ne može a čini ono što ne bi htio, ono što ga ubija. Dok bi želio da vlada pravda, doživljava kako je nadmoćnija u stvarnosti nepravda; dok se udružuje za stvaranje boljeg svijeta, dotle ratovi, hladni ili oružani, potresaju zemljom; dok bi htio pobijediti prirodu, bolesti, trpljenja oko sebe i u sebi, dok se upire za napretkom znanosti, tehnike i kulture, dotle razočaran otkriva da su nastala nova porobljavanja, nove bolesti, nova otuđenja, novi ratovi. Uzalud se čovjek okreće oko sebe, nitko mu ne može pomoći. Svatko je samo čovjek. Svatko je sam. Sam među zidovima svoje egzistencije, sam u svom zatvoru, u svojoj ćeliji čekajući izvršenje smrtno kazne. Čovjek poput Kranjčevićeva Adama dolazi i odlazi s upitnikom u čitavom svojem biću. On ne zna riješiti zagonetku života. On i nema snage da prodre kroz zidove egzistencije i tako uđe u »obećanu zemlju«, u »izgubljeni raj«. Osuđen je da čeka, da bi mu netko došao izvana i izbavio ga. Nijedna filozofija ne rješava, teoretski ni stvarno, taj problem. Nikakva znanost. Pa ni religije. Jer i religije ostaju unutar zemlje, čovjekov krik za spasom, krik koji se odbija o hladne zidove ljudske stvarnosti i čiji odgovor na taj krik ostaje samo nijema šutnja sudbine. Čovjek, istina, osjeti u srcu, u prirodi, oko sebe tragove jedne Misli, Nekoga tko se nečujno provlači zemljom, no i dalje ostaje »gol i skriven« u svom životnom zatvoru. Religija pokušava dati čovjeku nadu, ali samo ljudsku. Čovjek je i s religijama bolno i neodoljivo sam. To je stvarnost gledana očima čovjeka i zemlje. Čovjek je na zemlji u situaciji Tantara s Damoklovim mačem nad glavom.

To su dimenzije čovjeka u koje se mora također smjestiti Crkva, kako bismo shvatili njezinu egzistencijalnu situaciju u službi čovjeka.

Poruka prvih stranica Biblije

Crkva je, međutim, još dublje ukotvljena u Božju Riječ izgovorenu u Bibliji. Biblija govori o Bogu i čovjeku. Ona je plan Božji s čovjekom. Ona zato osvjetljuje ljudske horizonte i razbija zidove nepoznanica.

Prve nam stranice Biblije govore o tome da je čovjek sagriješio i da je nakon toga uvidio da je gol pa se morao sakriti. On se odjednom počeo stidjeti drugih, jer je postao razotkriven pred drugima. Ogoljeo je, ostao bez svog oslonca-Boga i zato ne može podnijeti pogleda drugih. On se mora sakriti. Krivnja ga tjera u osamu, u vlastite okove, u okove vlastite golofinje. Sakrio se pred Bogom. Danas se mora skrivati pred Bogom i ljudima. Nema nikoga da bi ga mogao izvesti iz njegova skrovišta, jer on mora bježati pred svima.

Kain jednako mora bježati pred ljudima čitavim svijetom obilježen žigom bratoubojice. Čovjek s grijehom mora uvijek bježati, natovarena savjest traži osamu, bježi pred drugima. Čovjek si mora stavljati na lice masku, kako ne bi ljudi na njemu prepoznali grijeh. Adam mora načiniti odijelo. On više ne može gol pred ljude ni pred Boga. On se mora maskom ili zakonom skloniti od ljudi, kako bi izbjegao kaznu, kako bi se sačuvao od sramote i prokletstva. Psihološki je to jasno. Malo se dijete ne stidi.

Ima povjerenja u ljude. Čim čovjek odraste, on bježi, on se skriva, u njemu raste svijest o grijehu i on zato navlači određenu masku na lice, igra određenu ulogu.

Grieh je u biti egoizam. To znači bježanje od drugih i traženje samo sebe. Uvlačenje u se. Čovjek svijestan grijeha povlači se u se, ispod svoje maske, ne dolazi drugima, on ostaje neotkupljen. Kad bi mu bio izbrisan grijeh, on bi bio oslobođen za ljubav. Tu leži srž problema crkvenog zajedništva.

Primjer Babilonske kule govori o istoj situaciji. Grieh oholosti raspršio je ljude po svijetu. Nisu mogli više razumjeti jedan drugoga i nije im preostalo drugo nego da bježe daleko jedni od drugih. Bijeg je postao njihova maska.

Prema Bibliji je dakle jasno da se čovjek skrio u svoju egzistenciju, da je on na bijegu od Boga. Svatko se od nas rađa u grijehu. Biblija govori o općem, istočnom grijehu. Svi se dakle rađamo s maskom na licu. Kad je postanemo svijesni, pritišćemo je još jače uz sebe kako bi nas obranila od okoline. Pa ipak naše oslobođenje leži samo u tome da smijemo skinuti masku s lica i izaći tako iz vlastitog prokletstva. Istočnog i osobno-vremenitog. Da smijemo poći Bogu. Ateizam, teoretski ili praktički, jest pokušaj da se ozakoni maska. Religija je krik Bogu nepoznatome da nam skine masku s lica i s naše egzistencije. Sve to govori jasno o našoj nemoći da izidemo iz ukliještenosti u egzistenciju. Ali govori i o našoj ukliještenosti u naš egoizam, o nemoći da izidemo iz sebe i pođemo drugome, da ljubimo druge. Važno je uočiti tu poruku Biblije.

I još nešto. Biblija jasno govori o tome da su prvi ljudi bili izbačeni iz raja, da žive u progonstvu. Oni ne mogu natrag u raj, jer na vratima raja stoji »anđeo s plamenim mačem«.² Plamen i oganj su znak Božje prisutnosti i njegove svetosti, kao i čovjekova čišćenja. U Novom zavjetu ono je znak Duha Božjega koji je i Duh ljubavi.³ Plamen inače označuje ljubav. Na ulazu u raj stoji dakle mnogoznačni govor. Tu je Bog, ali se k njemu dolazi samo po ljubavi koju daje Božji Duh. Samo po ljubavi se čovjek može vratiti iz svog progonstva natrag u raj. Važno je ujedno uočiti i činjenicu da je progonstvo prvih ljudi samo posljedica grijeha protiv ljubavi. To znači egoizma. Egoizam je traženje samo sebe na račun drugih, uvlačenje u sebe, odbacivanje drugih i manipuliranje drugima u svoju korist. To je nepovjerenje u druge, stavljanje sudbine samo u svoje ruke. Adam i Eva prije svega nemaju povjerenja u Boga, zato ne slušaju njegovu zapovijed, jer smatraju da im on ne da da postanu kao on. Osim toga oni žele postati kao on, ne žele dijalogizirati s njime, nego biti kao on, vladati njime, manipulirati njime. Imati Boga kojim se može upravljati po miloj volji. Normalna posljedica toga jest zlatno tele pod Sinajem. Kao rezultat tog egoizma, tog nepovjerenja prema Bogu jest to, da Adam i Eva više ne vjeruju ni jedno drugom. Oni počinju mrziti jedno drugo. Oni naime bacaju krivnju jedno na drugo. »Eva mi je dala...« Đavao, taj »otac laži« ih je zaveo i oni će odsada nositi na svojim

² Usp. Post. 3, 24.

³ Usp. Rječnik biblijske teologije, str. 765 sl.

licima masku, nepovjerenje, kao znak i stvarnost laži i dvoičnosti koja je Isusu Kristu bila najodvratnija. Ljubav spaja ljude, egoizam ih razdvaja. Očito je to u grijehu prvih ljudi, u slučaju Kaina i Abela, u slici kule babilonske, u povijesti Izabranog naroda, očito je to u povijesti čovječanstva, koja je preplavljena bratoubilačkim ratovima. Drukčije i ne može biti dokle god čovjek ostaje daleko od Boga; samo Bog može opet sjediniti ljude. On je u biti ljubav. Tako Boga definira sv. Ivan. To je teološki jasna istina. Bog je jedan, ali ne u samozivosti nego se razdijelio među trojicom. On je Trojstvo. Duh Sveti je Ljubav kao osoba. On spaja Oca i Sina. Drugim riječima, smjeli bismo reći da je bit Božja ljubav; ljubav tvori jedinstvo. Bog se, međutim, razdijelio i izvan sebe, ne samo unutar sebe. On je stvorio čovjeka »na svoju sliku i priliku«. Stoga je bit i čovjeka u ljubavi. Čovjek je u biti društveno biće. On bez drugih ne može biti ono što jest. Otpasti od ljubavi znači ujedno otpasti od Boga. Jer Bog je ljubav. A izvan Boga nema ništa, nema života. Tamo je tama, smrt. To je pakao. Pakao počinje tamo, gdje čovjek prestaje biti društveno biće, gdje želi samo sebe, svoju samozivost. Nadodajmo još, da se čovjek ne može vratiti ljubavi, jer on je kriv, njega pritišće grijeh, krivnja zbog koje se mora skrivati. On nije sposoban za ljubav, da se vrati Bogu, da oživi, da počme ljubiti ljude. Njega netko drugi mora doći otkupiti, izbaviti ga iz krivnje i tako ga osposobiti za ljubav, to jest za život i ulazak u izgubljeni raj.

Potrebno je i korisno uočiti još jedan aspekt biblijske poruke. Prvi ljudi su jeli sa zabranjenog »drвета spoznanja dobra i zla«. Nakon toga su upoznali dobro i zlo. Progovorila je savjest. Oni su sada bili obvezni vršiti zakon. Sa zakonom je došao grijeh. Tko ljubi on ne može grijehiti. On stoji daleko iznad zakona. On je u Bogu. Prvi ljudi su uzeli zakon umjesto ljubavi. Zakon doista nikog ne otkupljuje. Sv. Pavao veli da »nikoga neće opravdati pred Bogom vršenje zakona. Zakon uistinu služi samo točnoj spoznaji grijeha«. ⁴ Zato je Isus »zakon zapovijedi s propisima dokinuo da u sebi od dvojice sazda jednog novog čovjeka«. ⁵

Isus Krist jedini otkupitelj

Iz svega je ovoga shvatljivo da je Isus Krist donio spas. On je Otkupitelj i Spasitelj čovječanstva. On je jedini Spasitelj. On jedini dolazi izvana, nije ukliješten u našu egzistenciju. Zato nam jedino on može saopćiti što se krije iza zidova naše egzistencije. On nas, dakle, može osloboditi od tjeskobe neznanja. Jer, on je svojim uskrsnućem probio i za nas zid smrti. Tako nas oslobodio od neznanja i iz zatvora naše egzistencije. On nas je oslobodio od smrti, ali ne i od umiranja. Sokrat je pobijedio umiranje, ali ne smrt. Krist je pobijedio smrt. Mi umiremo, ali ostajemo živi. Smrt je za nas samo prijelaz u život. Isus Krist ima općeljudski značaj. Danas je to posebno važno za nas kršćane da znamo. Naučeni smo govoriti o humanosti i htjeli smo i svoje kršćanstvo smjestiti u neki humanizam. Zato je nadošla i teologija »Božje smrti«. Danas čujemo i parolu o »smrti čovjeka« u našoj civilizaciji. Međutim, ustanovilo se da su umrli

⁴ Rim 3, 20.

⁵ Ef 2, 13—18.

svi humanizmi; da je problem sam pojam humanosti. Izgubili smo svaki kriterij ljudskosti. Čovječanstvo je u stanju očekivanja. Da li ćemo i mi kršćani pokušavati čekati na nove humanizme, iskristalizirane u znanostima, ili ćemo zasvjedočiti autentično evanđeoski pojam i na njemu stvarnost humanosti? Hoćemo li čekati da nas znanosti otkupljuju ili ćemo se dati otkupiti od Krista i tako otkupiti čovječanstvo? Čovjek čeka spas tamo gdje ga može dobiti. Zависи sve o tome hoće li Crkva znati danas ostati ili postati Crkva.⁶

Otkupljenje koje nam Isus Krist pruža još je shvatljivije iz konteksta Biblije. Vidjeli smo, da je bit istočnog i svakog drugog grijeha u odbijanju ljubavi, što je zapravo odbijanje Boga, koji je Ljubav. Bit je grijeha dakle u egoizmu. Otkupiti čovjeka značilo bi prema tome osloboditi ga za ljubav, vratiti ga ljubavi. To onda znači uputiti čovjeka drugom čovjeku i Bogu. Omogućiti prije svega čovjeku susret s drugim. Isus je prema tome morao činiti suprotno od Adama. On je to zaista i učinio. Zato je »drugi Adam«. Adam je htio postati kao Bog. Isus Krist silazi iz svog božanstva sve do pretpakla, on se »oplijenio svog božanstva«, on postaje čovjek. Adam nije htio slušati Boga. Isus je bio poslušan sve do smrti, i to smrti na križu. Njegov je život u tome da vrši volju Očevu. Adam baca krivnju na Evu, Kain ubija Abela, ljudi se optužuju i razilaze. Isus uzima na se krivnju svih ljudi, on daje svoj život za grešnike, on je došao da sabere sa sve četiri strane svijeta ljude grijehom raspršene. Adam se skriva jer je kriv. Isus izlazi iz skrovitosti, on se objavljuje, jer je čist. Adam je izabrao zakon i odbacio ljubav. Isusova je jedina zapovijed ljubav, a po zakonu je ubijen. Isus je samo po ljubavi prepoznatljiv u svijetu. »Po tome će svijet upoznati da ste moji učenici ako imadete ljubavi jedan prema drugome« (Iv 13, 35). Bit otkupljenja je u ljubavi. Ako ona postoji, otkupljenje je tu, ako nje nema, sav je religiozni život uzaludan. Egoizam znači i laž, izopačivanje istine. Đavao je po Isusovim riječima »otac laži« (Iv 8, 44). Zato je on zavodnik od početka. S pravom Isus izriče najoštriju osudu zavodnicima. Bolje bi im bilo da si objese o vrat mlinski kamen i potonu u dubine mora (Mt 18, 6). Gdje god je na djelu egoizam, tj. suprotni stav od otkupiteljskog stava Isusova, tu Isus gubi strpljenje i riječi su mu silovito oštre. Takav je bio prema farizejima. Farizej izopačuje čak Božju riječ da bi opravdao svoje protuotkupiteljsko djelo. On se dijeli od Boga i od ljudi. Uvlači se u svoj egoizam. Farizej znači baš odijeljeni. On se dijeli od ljudi, »hvala Ti Bože što nisam kao ostali ljudi...« (Lk 18, 11). On je bolji, drukčiji od drugih. On se uvlači u svoj klan. Ne treba ni Boga. On je sve izvršio, dao sve što zakon od njega traži. I baš zato se nije vratio opravdan svojoj kući. Zakon ne opravdava, nego ljubav. A on odbija baš ljubav. On sebe smatra pravednim. Isus, međutim, nije došao radi pravednika nego radi grešnika. A grešnici su svi ljudi, jer i najveći pravednik sagriješi bezbroj puta. Pravedan je samo Bog. Zato jao onome tko nije grešnik. On ne treba Isusa, nema potrebe ni za ljudima, dosta je sam sebi. On već živi u svom paklu, za njega nema opravdanja. On je najveći protivnik Isusa.

⁶ Usp. C. Geffrè, *L'umanesimo messo in questione. La crisi dell'umanesimo e l'avvenire della teologia*, Concilium 6 (1973), str. 13 sl.

Protiv takvih je Isus uputio najoštrije prijetnje nazvavši ih »objeljenim grobovima« (usp. Lk 11, 39 sl.).

Ljubav jedina spašava. Zato je Isus umro za nas i to najtežom i najsramotnijom smrću, napušten od Boga i od ljudi; ali umro je za ljude i iz ljubavi prema Bogu. To je paradoks ljubavi i snaga otkupljenja. Zato Isus ne može imati druge zapovijedi osim zapovijed ljubavi. To je prva, glavna i, možemo mirno reći, jedina. Čak to ide dotle da moramo ljubiti i svoje neprijatelje (usp. Mt 5, 43 sl.).⁷ Zato i sveti Pavao u svojoj himni ljubavi naglašava da bi čovjek mogao sve razdati drugima, mogao bi dati spaliti svoje tijelo, govoriti anđeoskim jezicima, činiti čudesa, ali ako ljubavi ne bi imao, sve bi bilo uzalud (usp. 1 Kor 13, 1 sl.). Čovjek bi ostao zakovan u zidove svoje egzistencijalne sudbine. Jednako će to snažno izreći i sveti Ivan u svojoj prvoj Poslanici. Tko ljubi ostaje u Bogu i Bog u njemu (usp. 3, 24). On je prešao iz smrti u život samo zato jer ljubi braću (usp. 3, 14). Samo time što ljubimo mi smo očišćeni u savjesti. Pa čak i ako nas savjest osuđuje za nešto, nama je time oprošteno, jer je Bog veći od naše savjesti (Usp. 1 Iv 3, 19—20). Ta ljubav, međutim, ne može biti apstraktna, samo nadnaravna, ona mora biti djelom i istinom (usp. 1 Iv 3, 18).

Bit ljubavi je u tome da ujedinjuje. Gdje nema ljubavi, tamo nema jedinstva, tamo je razdor i raskol. Isus zato stalno opominje apostole na jedinstvo. On moli da budu jedno kao što su Otac i Sin jedno (usp. Iv 17, 11). A oni su jedno po Duhu Svetom, koji je Duh Ljubavi. Ta molitva za jedinstvo »prve Crkve« izrečena je u Kristovu najsvetčanijem času, u njegovoj velikosvećeničkoj molitvi. Ona zvuči kao oporuka apostolima. Kao zadnja želja, testament. U tome se prepoznaje njegova Crkva i bez toga nema njegove Crkve (usp. Iv 17, 21—23). Adam je raspršio ljude na sve strane svijeta. Isus okuplja opet sve ljude u jedno.

Rekosmo da nam Biblija govori o tome da je grijeh onemogućio ljude da se ljube. Krivnja ih tjera jednog od drugoga. Sv. Ivan kaže da svaki koji čini grijeh bježi od svjetla (usp. Iv 3, 19—20). Dijete se ne stidi jer ne osjeća krivnju. Potrebno je zato biti kao dijete, inače se ne ulazi u kraljevstvo Božje. Čovjek svjestan grijeha boji se. Onaj koji ljubi, kako kaže sv. Ivan, nema straha. Tko se boji taj ne ljubi (usp. 1 Iv 4, 18). Onaj koji ljubi siguran je da mu je oprošen grijeh i zato ne može imati straha. Tako čovjek ostaje zbog krivnje zarobljen u svoj egzistencijalni strah. On bježi od drugih, ne može ljubiti. Da bismo dakle bili sposobni za otkupljenje, nužno je da nam se oprost krivnja. Isus je jedini bio sposoban da uzme na sebe našu krivnju i tako nas oslobodi od nje. On nas je, dakle, oslobodio za ljubav, osposobio za otkupljenje i tako nas otkupio. On je pošao k nama. Time je razumljivo zašto sv. Ivan kaže da se ljubav sastoji u tome što je Bog prije ljubio nas. U tome je ujedno

⁷ Potrebno je to precizirati. Ljubav se nalazi i u drugim religijama, čak i prema neprijateljima, kao što je slučaj u Konfucionizmu pa donekle i u Hinduizmu. Ljubav je bila najvažnija zapovijed i u židovskoj tradiciji prije Isusa. No, razlika Isusove zapovijedi ljubavi od svih drugih ljubavi je u tome, što je ona eshatološka. Ona znači novo stvaranje u svijetu, udara temelje novog razdoblja, nove zemlje i novog neba. Usp. W. Pannenberg, *Il fondamento cristologico dell'antropologia cristiana*, Concilium 6 (1973), str. 123 sl.

milost Kristova kao snaga našeg kršćanskog života. Čovjek kojemu je oprostena krivnja smije opet k ljudima i pred Boga bez straha, smije ići životom bez krinke.⁸ U Isusu imamo slobodan pristup Bogu, kako kaže poslanica Hebrejima (usp. Hebr 7, 25).

Tako lakše shvaćamo da se otkupljenje ne odnosi samo na dušu, nego na čitava čovjeka, njegovo tijelo, duh i dušu. Čitav je čovjek zarobljen i otuđen Bogu i ljudima. Isus Krist je došao »radi čovjeka« a ne samo radi »duša«. Važno je to uočiti, kako ne bismo rad Crkve usmjerili samo na nevidljivo i tako ostavljali čovjeka stvarno neotkupljena.

Je li dakle potrebna Crkva?

Ako smo pomno pratili dosadašnje izlaganje, shvatit ćemo da Crkva jest i da je bila nužna, da njezini temelji leže duboko na stijeni života i da se njezine grane šire dokle god doseže život. — Rekosmo da je bit otkupljenja u ljubavi. Ljubavi pak nema bez zajednice, jer ljubav traži partnera, drugoga, zajednicu. Dakle: bez zajednice nema otkupljenja. Tamo gdje je prava zajednica, tamo su otkupljeni. Zato se o Crkvi može govoriti kao o onima koji su otkupljeni. Koga je Isus otkupio taj je morao poći u zajednicu, morao je poći drugima. Tako je jasno da je Isus Krist morao stvarati zajednicu. On je to doista od prvog dana i činio. Okupio je apostole da oni budu srž oko koje će se okupljati »braća«, »ljubljeni«, kako kršćane nazivaju apostoli u poslanicama.

Prvotna zadaća Crkve jest baš u okupljanju. Isus je došao da skupi ono što je bilo raspršeno. Crkveni Oci vide u tom okupljanju bit Crkve. Sveti Augustin tumači ime ADAM kao početna slova strana svijeta. U grčkom jeziku imena strana svijeta počinju doista tim slovima: anatólĕ znači istok, árktos zapad, árktos sjever i mesembría jug. Adam, kao utjelovljenje čovječanstva, raspršio se na sve četiri strane svijeta.⁹ Isus, međutim,, kao drugi Adam skuplja u jedno čovječanstvo raspršeno Adamovim grijehom. Na koncu svijeta anđeli će Božji skupiti sve ljude sa svih strana svijeta (usp. Mat 24, 31). Crkveni Oci jednako vide opoziciju Crkve prema kuli babilonskoj. U slučaju babilonske kule ljudi ne razumiju više jezike i moraju se raspršiti. Na Duhove, naprotiv, kad se Crkva po prvi put pojavila pred svijetom, svi razumiju razne jezike i okupljaju se već prvi dan mnogi u Crkvu. Crkva, dakle, stvara novo, jedinstveno čovječanstvo. Zato je ona u biti jedna. Bez te oznake ona nije Kristova Crkva. Mnoštvo u jedinstvu kao presveto Trojstvo. Sve druge oznake Crkve služe ovoj. Ona je sveta, katolička i apostolska samo ako je jedna, ako u njoj vlada ljubav. Važno je ponovno naglasiti, da nije dosta samo ljubav kojom nas Bog ljubi i osposobljava za ljubav, nego i hodanje u toj ljubavi, po ljudskom razumijevanju, ljubavi, praštanju, slozi. Ujedno, da je Crkva jedna znači da se njezin zemaljski elemenat ne može dijeliti od nebeskoga, Božji od ljudskoga. Ona je istodobno vječna i vremenita, sveta i grešna, božanska i ljudska, opća i mjesna. Zbog neshvaćanja te jedinstvenosti čovjeka i

⁸ Usp. R. Guardini, *Pred Boga bez krinke*, Zagreb, 1968.

⁹ Usp. J. Ratzinger, *L'idea della Chiesa nel pensiero patristico*, IDOC 7 (1969), str. 49 sl.

Crkve u sebi ne shvaćamo danas ni zajedništvo u Crkvi. Mi ga shvaćamo ili samo zemaljski ili pak samo nadnaravno. Mi ga ujedno shvaćamo samo kao neku novu religiju. No, Isus nije došao da osnuje neku novu religiju, niti da pročisti stare religije. Premalo je to. On je došao da otkupi čovjeka zajedno s njegovim religijama i ateizmima.

Crkva mora danas otkupljivati čovjeka. Isus je, istina, jednom zauvijek otkupio čovječanstvo, no Crkva mora u svakom povijesnom razdoblju ostvariti, aktualizirati, to otkupljenje. Pristup do Isusa Krista nije moguć bez Crkve. Ne postoji direktan pristup do Isusa Krista, nego samo preko zajednice. Jednom preko apostolske zajednice, a danas preko konkretne Crkve. Mi, naime, imamo pristup Isusu samo preko svjedočanstva prve crkvene zajednice. Zato je Crkva u biti apostolska. Današnji čovjek isto tako preko svjedočanstva današnje crkvene zajednice. Isusu se ne može povjerovati čitajući samo Evanđelje. Može mu se diviti, ali ne povjerovati životom. Njega se živoga otkriva samo u zajednici. Njega živoga traži se samo »među živima«. To onda znači da današnji čovjek može samo preko Crkve doznati što se zaista krije iza nepoznanice rođenja i smrti, koji je smisao njegova života u apsurdnosti neshvatljive situacije, da samo po Crkvi može povjerovati Evanđelju. A to onda znači da Crkva mora današnjem čovjeku pokazivati ljubav Boga prema nama i našu ljubav međusobnu kao odgovor na Božju ljubav. Ona mu mora životno pokazivati da je u rukama Oca, da je smrt most u život, da on živeći paradokse života prelazi u vječnost života. Crkva mu mora pokazati ljubav, ali ona mu mora omogućiti da i on ljubi. A to znači da mu mora izbrisati krivnju. Čovjeku nitko ne može sa sigurnošću govoriti o oproštenju njegove krivnje i zato ga ne može potpuno osloboditi. Ispovijedu u Crkvi omogućeno je čovjeku da se psihički oslobodi i da može skinuti masku sa sebe, početi ljubiti i tako ostvariti Kristovo otkupljenje. Ispovijedu daje Crkva čovjeku klicu otkupljenja i mogućnost da gradi kraljevstvo Božje na zemlji. Sigurno je, da je čovjeku, kad god ljubi, oprošten grijeh. No istina je i to, da čovjek nikad ne može sa sigurnošću znati da mu je doista oprošten grijeh, da je doista ljubio, dok ne čuje od drugoga, od Crkve, riječ oprostiteja. Bez te sigurnosti nije ni moguća ljubav. Tako je po ispovijedi čovjek osposobljen da počne drukčije živjeti.

Drukčije se može živjeti — mislim time na odlučni zaokret — tek ako s nekim drugim počnemo živjeti. Čovjeku je na novom putu nuždan suputnik, netko tko se jednako odlučio za dobro. On postaje potpora, sigurnost da ne živimo u obmani, jamac, da ćemo ustrajati na tom putu. Da bismo dakle mogli koracati na putu dobrote, mi trebamo Crkvu. Trebamo nekoga tko se odlučio za dobro. Tu su ujedno razlozi zašto je nužna zajednica, i to sasvim živa i svjesna, u Crkvi. Ako ljudima samo propovijedamo, ne dajući im mogućnost da uđu u zajednicu, mi ih prepuštamo otpadu. Oni zaista nemaju tada kuda poći, oni uopće ne mogu nikuda poći. Svaka Kristova propovijed nužno okuplja ljude u zajednicu. Gdje nema okupljanja, nema ni Kristove Crkve. A to znači da nema ni događanja spasa. Problem današnjih neautentičnih zajednica, kako župskih tako i raznih redovničkih, leži baš u tome, da nisu postale zajednice. Tek stvarna zajednica može obnoviti izvornost današnjih zajednica.

Pristup Kristu moguć je u biti samo po Crkvi. Zato sveti Pavao govori, da je Crkva »mistično Tijelo Kristovo«. Po tijelu je povijesni Isus Krist bio vidljiv, dostupan ljudima svog vremena. Tako je on danas po svom tijelu Crkvi dostupan i vidljiv ljudima današnjeg vremena. Crkva je tako utjelovljenje Isusa Krista u povijest. Kristov spas je jednom dan, u jednom povijesnom trenutku prije dvadeset vjekova. No, on se stalno događa, aktualizira u ljudima svih vremena. Bez tog utjelovljavanja Krista u povijest bio bi onemogućen spas ljudima. Zato je Krist mogao reći Petru, da ni vrata paklena neće nadvladati Crkvu. Kad bi ju nadvladala, spas bi bio nemoguć, Kristovo bi djelo bilo uništeno.

Iz svega možemo zaključiti da je Bog sa sigurnošću dostupan ljudima tek po Crkvi. Druge religiozne zajednice također su na neki način pristup Bogu. No, u Crkvi se nalazi povijesni, gotovo bismo smjeli reći, eksperimentalni pristup Bogu. Izgleda da je današnji ateizam nedonošče baš kršćanstva. Počelo je to negdje s raznim shizmama u toku povijesti Crkve, a posebno se silovito ordazilo s razdorom u Crkvi, koji je nastao između Rima i Lutera. Naime, Crkva čini Isusa Krista, i tako njegova Oca, vidljivim samo po ljubavi. »Po tom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge« (Iv 13,35). Znak da u Crkvi živi ljubav jest jedinstvo Crkve. Gdje je uništeno to jedinstvo, tamo nema ljubavi, tamo je uništena vidljivost Crkve. Još više. Tamo gdje je razdor pokazuje se da nema Isusa Krista na djelu, nego da njegov protivnik, đavao, rešeta njegove sljedbenike. Pomanjkanje ljubavi i jedinstva u Crkvi postaje dakle ljudima znakom da tu Boga nema. Kratak je put zatim od toga do općeg zaključka, da ga uopće nema. Nije čudo što su baš najčešći prigovori da u Crkvi nema Boga povezani s prigovorima da kršćani nisu nimalo bolji od drugih. Prema tome neće ljudima pokazati Boga duboko znanstveno dokazivanje, iako i to ima važno mjesto u propovijedi Crkve, nego život Crkve u jedinstvu i ljubavi. Sve drugo je tek praeambulum fidei. Naviještenje Crkve bez istodobne autentičnosti ljude navodi na pomisao i zaključak da Boga nema. I zato im je ateizam jedina alternativa. On je, dakle, rezultat neautentičnosti Crkve.

Taj manjak ljubavi, međutim, ne znači da u Crkvi ne postoji ljubav Božja. Bog uvijek čeka u Crkvi da prihvatimo njegovu ljubav, da počnemo živjeti njegovim taktom. Jer, ne spašava čovjeka mehaničko davanje Božje milosti, nego prihvaćanje te milosti, ljubavi Božje od strane čovjeka. Bog nas je stvorio bez nas, ali nas ne spašava bez nas. Nas spašava prihvaćanje ponuđenog dara. Tek onda naime kada krenemo na put upoznajemo Isusa Krista. Jer on je Put. A Život vječni je u tome, da upoznamo Isusa Krista i Oca njegova (usp. Iv 6,40; 14,6 i posebno 17,3). Crkva dakle mora pokazivati ljudskim načinom ljubav Božju koju posjeduje i dijeli ljudima. To znači da je njezina bitna uloga stvarati zajednice, okupljati ljude i time ih upravo spašavati, činiti svima spas dostupnim. Ona stalno nosi spas, ali u krhkim posudama, u krhkosti svoje ljubavi kao odgovora na Božju ljubav, i zato joj je nužno da stalno spaja napuklu ili razlupanu posudu. Inače je nesposobna da nosi spas, nema ga u čemu donijeti. Bez te posude, bez jedinstva i ljubavi u Crkvi nemoguće je naviještati Isusa Krista.

Osnovni zadatak današnje Crkve jest stvaranje autentičnih zajednica i pojedinaca. To znači da treba stvarati ljude koji neće biti jedan *pokraj* drugoga, nego jedan *za* drugoga. Bez evanđeoskih pojedinaca nema evanđeoske zajednice. No, bez evanđeoske zajednice nema evanđeoskih pojedinaca. Gdje dakle započeti? U obje točke zajedno. Okrenuti se odlučno u zajednicama i u vlastitom životu Isusu Kristu. Nužno je da jedni u drugima istinski doživljavamo u Crkvi brata i sestru, da dobijemo hrabrost da ispovijedamo grijehe jedni drugima (usp. Jak 5,16). Tada će lice Crkve zasjati i ona će početi stvarati obraćenike, ali prije svega u nama samima, a onda u svijetu.

Rezimirajmo dakle ukratko odgovor na pitanje postavljeno u naslovu: Bez Crkve nema sigurnog pristupa Isusu Kristu, prema tome ni sigurne spoznaje Boga. A bez Isusa Krista nema ni spoznaje smisla našeg života, tajne rođenja i smrti. Bez Crkve nema ni mogućnosti istinskog otkupljanja čovječanstva, jer nema mogućnosti opraštanja krivnje. Nema dakle mogućnosti spašavanja današnjeg čovjeka, skidanja maske s lica svakoga između nas. Kao što je Bogočovjek Isus Krist nuždan za spas čovjeka, tako je Crkva, njegovo »mistično Tijelo«, jednako nužna za spas ljudi kroz povijest do konačnice vremena. Nikada dakle ne može doći u pitanje njezina nužnost nego samo njezina autentičnost u pojedinim vremenima i prostorima; prema tome uvijek je nužna njezina stalna obnova, što je konačno učinio i posljednji Sabor. Crkva je dakle nužna i zato je nužno i njezino stalno vraćanje »prvoj ljubavi« (usp. Otkr 2,4).